

Tematik Kütüphane Yaklaşımları: Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi Örneği

İrem Ünsal

Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi, Türkiye,
irem_unsal@hotmail.com

Öz

Dünyadaki bilgi kaynaklarının tümünün, sayılarında ve hacimlerinde gerçekleşen hızlı artış yadsınamayacak bir gerçektir. Bu kadar çok bilgi kaynağının arasından bizim için gerekli olan, doğru bilgiye ulaşabilmek, çoğu zaman zor ve zaman alıcı olabilir. İnsanın sınırsız öğrenme ve bilgi edinme isteğine karşılık olarak ortaya çıkmış olan kütüphaneler (İnce, 1989, s. 1), kullanıcıları ulaşmak istediği bilgi ve belgeye götüren en direkt yoldur. Parçası bulunduğu toplumun, bilgiye olan gereksinmesini karşılamaya yönelik hizmetler veren kütüphaneleri diğer toplumsal kurumlardan ayıran en önemli özellik, bilginin iletimini ve kullanılmasını hedef alan bir yapıya sahip olmasıdır (Çakın, 1986, s. 10). "Bilgi çağı" olarak nitelendirilen günümüzde, bilgiye ulaşırken harcanan çaba ve zamanı azaltmak büyük önem taşımaktadır. Bu amaçlarla, Dünya'da ve ülkemizde birçok farklı konu alanında tematik kütüphaneler kurulmuştur.

Bu çalışmada, tematik kütüphanelerin özellikleri ve hizmetleri; toplum kültüründeki yeri, kamunun bu konudaki desteğinin niceliği ve niteliği, bir tematik kütüphane örneği olan Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi üzerinden ele alınarak; kütüphanenin kuruluş amacı, projeleri ve hizmetleri hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi ile Kadıköy Belediyesi'nin iş birliğine yer verilmiştir.

Anabtar Kelimeler: Tematik kütüphane, Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi, bilimkurgu, Kadıköy Belediyesi.

Giriş

Araştırmanın amacı; tematik kütüphanelerin önemine dikkat çekmek, alanında tek olan Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi üzerinden tematik kütüphaneleri incelemek ve belediyeler ve diğer kütüphaneler arasındaki iş birliği açısından özel bir örnek ortaya koyan bu kütüphanenin Kadıköy Belediyesi ile iş birliğini ortaya koymaktır.

Dört bölümden oluşan çalışmada birinci bölümde; tematik kütüphanelerin tanımı ve tarihçesi, kütüphane türleri arasında tematik kütüphanelerin yeri, yapısal unsurları, özellikleri ve hizmetleri, ikinci bölümde; toplum kültüründeki yeri ve kamu desteği, üçüncü bölümde Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi örneği, dördüncü ve son bölümde ise; Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi ve Kadıköy Belediyesi iş birliği sunulmuştur.

Tanım ve Tarihçe

Türk Dil Kurumu'na ait bir tanıma göre, Fransızca'dan dilimize geçmiş olan tematik kelimesi; “bir tema etrafında oluşan” anlamına gelmektedir (Türk Dil Kurumu [TDK], t.y.). Tematik kütüphaneler ise; özel bir hedef kullanıcı kitlesi olan ve bu kullanıcı kitlesine bağlı olarak özel bir dermeye sahip olan kütüphanelerdir. Hizmet verdikleri konu alanında yayınlanmış tüm basılı ve elektronik kaynakları bünyelerinde bulundurmakla kalmayıp, bu bilgi kaynaklarını araştırmacıların ve ilgili kullanıcıların hizmetine sunarlar (“Special Libraries”, t.y.).

Tematik kütüphanelerin ilk ortaya çıkışları konusunda çeşitli fikirler olsa da, bazı yazarlara göre tematik kütüphanelerin tarihi, ilk kütüphane tarihi kadar eskilere dayanmaktadır. Babil'deki kil tablet kütüphanesi, ticaret ve hukuk konularını kapsayan, tematik kütüphane özellikleri gösteren bir kütüphane idi. Ortaçağ'daki manastır kütüphaneleri de dermelerinin kutsal kitaplara yoğunlaşması nedeniyle tematik kütüphanelerdi (Musiker, 1970, s. 38-39). Bazı yazarlara göre ise resmi kurumların kütüphaneleri ilk tematik kütüphaneler olarak ele alınmalıdır. Örneğin 1780'de İngiltere'de Foreign Office (Dışişleri Kütüphanesi) bu özellikte bir kütüphane idi (Ashworth, 1979, s. 59).

19. yüzyıla gelindiğinde kuruluşlar küçük işletmelerden büyük şirketler haline dönüşmüş ve bilginin desteğine duyulan ihtiyaç artmıştır. İstatistik, finans raporları, standartlar, resmi karar ve kanun görsel işitsel materyallerinde hızlı artışlar yaşanmıştır. Bu kaynak artışı beraberinde tematik şirket kütüphanelerini getirmiştir.

İkinci Dünya Savaşı ve arkasından gelen bilgi türü ve hacmindeki artış, tematik kütüphanelerin gelişimi için uygun bir ortam yaratmıştır. Hem birinci hem ikinci dünya savaşı sonrasında bilimsel ve teknik araştırma ihtiyacında artış olmuştur. Bunun sonucunda araştırmalar kurumsallaşmış ve her çeşit ve boyutta araştırma merkezleri kurulmaya başlanmıştır. Bu gelişmeye paralel olarak araştırma merkezlerinin kütüphaneleri de araştırma sürecine katkıda bulunmak üzere gelişmeye başlamıştır.

Ancak tematik kütüphanelerin yaygın olarak ortaya çıkışları 20. yüzyılın başlarında olmuştur. Özel (burada tematik anlamında kullanılmıştır) kütüphanelere ait istatistiksel bilgilere rastlamak, özel kütüphanenin tanımından kaynaklanan sorunlar sebebiyle çok güçtür. ABD'de yapılan bir araştırmaya göre, 1978 yılında ABD'de tıp, hukuk ve üniversite kütüphanelerinin sayısındaki hızlı artış 1976'da IFLA'nın özel kütüphaneler bölümü oluşturmasıyla da kanıtlanmış olmuştur (İnce, 1989, s. 10).

Kütüphane Türleri Arasında Tematik Kütüphanelerin Yeri

Kütüphaneler hizmet verdikleri kullanıcılarla var olan ve onlara verdikleri “kaliteli” hizmetlerle varlıkları anlam kazanan eğitim ve kültür kurumlarıdır (Yılmaz, 2002, s.171). Kütüphaneler, amaçlarına ve bağlı oldukları örgüte göre çeşitli sınıflara ayrılmışlardır. Amaçlarına göre kütüphaneler arasında: milli kütüphaneler, halk kütüphaneleri, okul kütüphaneleri, üniversite kütüphaneleri, çocuk kütüphaneleri ve özel konulu kütüphaneler (tematik kütüphaneler) sayılabilirken; bağlı oldukları örgüte göre kütüphaneler arasında devlet yönetimine bağlı kütüphaneler, il idarelerine bağlı kütüphaneler, yarı resmi kuruluşlara ve bilim kurumlarına bağlı kütüphaneler, kişilere, ailelere, özel kuruluş ve kurumlara ait kütüphaneler sayılabilir (Ötüken, 1947, s. 8-11).

Tematik kütüphaneler; bir bilim ya da bilgi dalında genişleyerek kitap toplayan, özel bir konuda derinleşen kütüphanelerdir ve resmî ya da özel kuruluşlara bağlı olabilirler. Bir devlet dairesinin (TBMM, Çalışma Bakanlığı, Devlet Plânlama Teşkilatı... gibi) kütüphanesi; bir bilim kurumunun ya da derneğin kütüphanesi (Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu, Türk Hukuk Kurumu... gibi), özel kişilerin evlerinde kurdukları -ölümlerinden sonra bir yere bağışlanmasını da vasiyet edebilecekleri- kütüphaneler bunlar arasındadır. Üniversitelerin Fakülte ve seminer kütüphaneleri, Devlet Konservatuvarı, Güzel Sanatlar Akademisi gibi yüksekokulların kütüphaneleri de özel konulu kütüphanelerdir (Özertim, 1967, s. 22).

Tematik Kütüphaneler

Yapısal Unsurları ve Özellikleri

Tematik kütüphaneleri, bir kütüphanenin hizmetlerinin planlanmasında etkin unsurlar olan personel, derme, bina, bütçe ve kullanıcı başlıkları altında inceleyebiliriz.

Personel

Tematik kütüphane personel ya da personelleri, kütüphanenin hizmet verdiği konu alanında kaynak seçimi yapabilecek kadar yeterli bilgiye sahip olmalıdır. Aynı zamanda konuyla ilgili araştırma yapmalı, yeni gelişmeleri ve çıkan yeni kaynakları takip etmelidir. Bu, kütüphane dermesinin çeşitliliği ve yeterliliği için oldukça önemlidir. Bu süreçte kütüphane personelinin yeterli olamadığı noktalarda konunun uzmanlarından danışma desteği alınabilir.

Derme

Tematik kütüphaneleri diğer kütüphanelerden ayıran en temel özellik dermeleridir. Derme bir veya birbiriyle ilgili birkaç konudan oluşabilir. Bütün konu alanlarından kaynağa sahip tematik kütüphaneler de vardır ancak böyle kütüphanelerde her alandan bilgi kaynağı olsa da, ağırlık bir ya da birkaç konu alanına verilmiştir. Derme kitap, süreli yayın, afiş, broşür, resim, harita, dia, CD, DVD vb. gibi birçok görsel işitsel materyalden oluşabileceği gibi, tek tür materyalden de oluşabilir. Örneğin; harita kütüphanesi gibi (Ashworth, 1979, s. 59).

Derme; kütüphanenin kapsadığı konu alanına, politikalarına ve kullanıcı ihtiyaçlarına göre oluşturulmalıdır. Hizmet verilen konu alanındaki kullanıcılar için gerekli ve yarar sağlayacağına inanılan kaynakların mümkün olduğunca tümünü içermelidir.

Bu konuda yapılacak olan seçim ve alımlarda yine personele büyük görevler düşmektedir. Kullanıcıların istek ve ihtiyaçlarını belirleyerek, bu doğrultuda doğru seçimler yapmak gerekir.

Tematik kütüphanelerde derme, o alanda bilgi edinmek isteyen kullanıcının dermeyi en etkin şekilde kullanmasını ve edinmek istediği bilgiye erişimini sağlayacak şekilde hizmete sunulmalıdır (İnce, 1989, s. 12-13).

Bina

Diğer kütüphane türlerinde de olduğu gibi tematik kütüphanelerde de, kütüphanenin ihtiyaçları doğrultusunda bir yer seçimi yapılmalıdır. Bina, mümkün olduğunca hizmet verilen konu alanındaki kullanıcıların en yoğun olduğu ya da kolay ulaşabilecekleri yerlerde kurulmalıdır. Bölüm kütüphanelerini buna örnek gösterebiliriz.

Kütüphanenin kuruluş süresince yer seçimi yapılırken, derme geliştirme politikaları ve verilecek hizmetler iyi belirlenmeli, dermenin gelecekteki hacmi ve kullanıcı yoğunluğu düşünülerek hareket edilmelidir. Örneğin; müzik alanında bir tematik kütüphane kurulacak ve basılı-elektronik kaynakların yanı sıra çeşitli müzik aletleri de kullanıcıların kullanımına sunulacak ise, kullanıcıların müzik aletlerini kullanabilmeleri için uygun ve gerekli donanımına sahip alanlar tasarlanmalıdır. Ya da yalnızca çocuklara hizmet verecek bir kütüphane kuruluyorsa, çocukların ilgisini çekecek, kolay kullanabilecekleri, fiziklerine uygun, renkli, eğlenceli ve rahat okuma alanları oluşturulmalıdır.

Bütçe

Kütüphane için özel olarak oluşturulmuş ayrı bir bütçe olabileceği gibi, bağlı olduğu ana kuruluş bütçesi içerisinde de olabilir. Özel ve tüzel kişiler, hükümetler, topluluklar ve kuruluşlar, endüstriyel ve ticari örgütler, akademik kuruluşlar ve yerel yönetimler tarafından desteklenebilir.

Kullanıcı

Tematik kütüphaneler yapıları gereği diğer kütüphanelerden daha farklı ve özel bir kullanıcı grubuna sahiptir. Genelde sınırlı sayıda olmalarına rağmen, çok sık ziyaret eden kullanıcı grupları vardır. Özel bir veya birkaç konuda hizmet verdikleri için, o konuda araştırma yapan araştırmacıların ya da bilgi edinmek isteyen okuyucuların ilk geldikleri kütüphanelerdir (Çelik, 2007, s. 60). Örneğin sanat tarihi alanında araştırma yapan bir araştırmacının, gideceği ilk kütüphane; eğer varsa o alanda kurulmuş bir tematik kütüphane olacaktır. Bu kullanıcılar aradıklarını tematik kütüphanelerde bulamazlarsa, daha sonra diğer kütüphanelere giderler. Ancak genellikle bu kütüphaneler hizmet alanına giren araştırmacıların başka yerlerde kolay kolay bulamayacakları kaynakları bulabildikleri ve kullanabildikleri yerlerdir (Çelik, 2007, s. 59).

Tematik kütüphaneler bazen yalnızca belirli bir yaş grubu, akademik derece ya da belli bir derneğin üyeleri, kuruluş çalışanları gibi belirli bir kullanıcı grubuna hizmet verdikleri gibi, bazen de herkesin kullanımına açık olabilirler.

Hizmetler

Yukarıda bahsedildiği üzere özel bir dermesi ve buna bağlı olarak, özel bir kullanıcı hedef kitlesi olan tematik kütüphaneler, dermelerini kullanıcılarının hizmetine sunarlar. Kütüphanenin hizmet ettiği konuya göre seçilerek hazırlanmış bu özel derme, özellikle bahsi geçen alanda bulunması ya da ulaşılması zor olan kaynakları da kullanıcıların hizmetine sunarak, toplumun bilgiye ulaşma ihtiyacını karşılar.

Hizmet alanında bulunan nadide kaynakları kullanıcılarının hizmetine sunan tematik kütüphaneler, bu alanda araştırma yapan araştırmacıların araştırmalarını derinleştirmelerine ya da bu alana ilgi duyan insanların bilgilerini bir üst seviyeye çıkarmalarına yardımcı olurlar.

Bu bağlamda verdikleri bir diğer hizmet ise, hizmet verdikleri konu alanındaki gelişmeleri takip ederek, kullanıcılarını güncel bilgilerden haberdar etmek ve yeni çıkan basılı-elektronik bilgi kaynaklarını sağlamaktır. Bu sebeptendir ki, araştırmacılar çoğunlukla kendi alanlarındaki tematik kütüphanelerde çalışmak isterler. Çünkü bu kütüphanelerde hem daha rahat çalışırlar, hem de çalışmalarında emek ve

zaman israfı olmaz. Zaman ve emek israfının yanı sıra tematik kütüphaneler vasıtasıyla kaynak israfı da önlenmiş olur. Örneğin bir halk kütüphanesinde çok fazla gereksinim yaratmayacak uzmanlıkla ilgili bir kaynak, alanındaki bir tematik kütüphanede en çok ihtiyaç duyulan kaynaklardan birisi olabilir.

Tematik kütüphanelerden yararlanan kullanıcılar, kendi ilgi alanlarında çalışan ve bu alana merak duyan diğer kullanıcılarla bir araya gelme fırsatı bulurlar. Aynı konuya ilgi duyan ve bu alanda araştırma yapanların bir araya gelmesiyle oluşan bilgi ve birikim değişimi, kişilerin bireysel bilgi kazanımlarına yol açmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal bilgi birikimini artırır.

Tematik Kütüphanelerin Toplum Kültüründeki Rolü

Kültür; insanlar arasındaki bağların ve ilişkilerin tümünü kapsama özelliği ile toplumsal bir varlık alanıdır ve insanın gelişimi ile aynı anlama gelmektedir. Toplumların sürekliliğini sağlayan temel unsur olarak görülen kültür, insanların doğal güçlerin baskı ve etkisinden bağımsız bir sosyal yaşama sahip olmalarını sağlamıştır.

Kültür, toplumsallaşma sürecini tamamlamış farklı görüşlere sahip insanları ortak hedefler ve değerler uğruna bir araya getirebilme gücüne sahiptir (Yılmaz, 2009, s. 17-18). 1948 yılında kabul edilen İnsan Hakları Bildirgesinin 27. maddesinin ilk bölümünde; “Herkes toplumun kültürel yaşamına özgürce katılma, güzel sanatlardan yararlanma, bilimsel gelişime katılma ve bundan yararlanma hakkına sahiptir” ifadesi yer almaktadır (United Nations, 1948, s.7). UNESCO'nun 1969 yılında gerçekleştirdiği toplantılarında ortaya atılan ve ilk kez kullanılan kültür politikası ifadesi de bu maddenin kültür hakkı kavramına dayandırılmaktadır (UNESCO, 1969, s.10).

UNESCO'nun 1970-1998 yılları arasında gerçekleştirdiği uluslararası düzeydeki 4 konferansı kütüphaneleri ilgilendiren kararları nedeniyle dikkat çekmektedir. Bunlar arasında özellikle 1998 yılında Stockholm'de 30 Mart – 2 Nisan tarihleri arasında yapılan konferansta benimsenmiş olan bazı ilkeler, kültür politikaları ile kütüphaneler arasındaki ilişkiye işaret etmektedir. Toplantı sonucunda belirlenen beş hedef kütüphanelerin toplumsal görev ve sorumlulukları ile örtüşmesi açısından dikkate değerdir. Sırasıyla;

- Kültür politikasını gelişim politikalarının temel unsurlarından biri haline getirmek,
- Kültürel hayata katılımı ve yaratıcılığı desteklemek,
- Taşınabilir ve taşınamaz kültürel miras ürünlerinin korunması amacıyla politikalar geliştirmek,
- Bilgi toplumunda kültürel ve dilsel eşitililiği artırmak.

Kültürel gelişim için daha fazla insan ve para yardımı yapmak olarak sıralanabilecek hedefler kütüphanelerin gerek varoluş nedenlerinin yanı sıra ileriye dönük plan ve programlarında yer verdikleri ilke ve hedeflerle  rtuşmektedir (Oğuz, 2011, s. 9).

Kültür Politikaları Dünya Konferansı'nda; kültürel kimlik, gelişimin kültürel boyutu, kültür ve demokrasi, kültürel miras, artistik ve d şinsel yaratıcılık ve sanat eğitimi, kültür  ğitim, bilim ve iletişimle ilişkisi, kültürel aktivitelerin planlanması, yönetimi ve finanse edilmesi ile uluslararası kültürel işbirlikleri konu başlıkları altında ele alınan kültür politikaları kapsamında kütüphaneler, doğrudan kültürel miras başlığı altında değerlendirilmiştir. Bu bağlamda kütüphaneler insanların ruhsal ve fiziksel anlamda yaşamlarına anlam katan değerlerin bulunduğu merkezler olarak değerlendirilmektedir. Bu konferansta ele alınan konu kültürel kimlik, gelişimin kültürel boyutu, kültür ve demokrasi, kültürel miras, kültür  ğitim, bilim ve iletişimle ilişkisi, uluslar arası kültürel işbirlikleri ve kültürel faaliyetlerin planlanması, yönetimi ve finanse edilmesi olarak sıralanan temel konu başlıkları göz önünde bulundurulduğunda her birinin kütüphanelerle yakından ilişkili olduğu görülmektedir (UNESCO, 1982, s. 3).

1997 yılında Avrupa Parlamentosunda, Avrupa Birliği'nin üzerinde önemle durduğu kütüphanelerin ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamı destekleyen kurumların başında geldiğini vurgulayan “Enformasyon Toplumu Kültür ve Eğitim Kararı” (Resolution on the Role of Libraries in the Information Society) adını taşıyan rapor kabul edilmiştir (Morgan, 1997).

Bülent Yılmaz'ın “Türkiye'de Kültür Politikası ve Kütüphane” kitabında ele aldığı gibi; kütüphanelerin, kültür  n toplumsallaşması sürecindeki rolü insan tarafından üretilen maddi ve manevi ürünlerin toplumla paylaşılması ve gelecek nesillere aktarılması sürecine aracılık etmesiyle ortaya çıkmaktadır.

İnsanoğlunun ürettiği maddi ya da manevi tüm değerler özünde bilgi içerirler. Bu bilginin toplumsallaşması yani toplumun kullanımına sunulması da yazılı kayıt altına alınması, toplanması, düzenlenmesi ve kullanıma sunulması ile mümkündür. Sözü edilen bu işlevler kütüphanelerin görev ve sorumlulukları arasındadır. Kütüphane insanın ürettiği bilgiyi topluma sunarak kültürün ortak duyuş ve düşünüş yaratma bir başka deyişle toplumsallaştırma işlevini yerine getirmesine yardım etmekte ve yine toplumsallaşma anlamına gelen belli bir yaşam biçiminin gerçekleşmesine katkıda bulunmaktadır. Bir başka deyişle kütüphane bilgiyi toplumsallaştıran bir kurumdur (Aktaran: Oğuz, 2011, s. 12). Bu bağlamda tematik kütüphanelerin kültürün toplumlaşması sürecindeki katkılarını, ufak farklılıklar da olsa, genel olarak kütüphanelerin katkılarından ayrı tutmak olanaksızdır. Tematik kütüphanelerde konu özel olsa da, bilginin toplumsallaşması; yazılı kayıt altına alınması, toplanması, düzenlenmesi ve kullanıma sunulması ile gerçekleştirilir.

Kütüphanelerin sahip olduğu rol, toplumsal kültürü oluşturan unsurları bir araya toplayarak onları yine toplumun kullanımına hazır hale getirmektir (Oğuz, 2011, s. 19). Bu noktada tematik kütüphanelerin önemli bir özellikleri vardır. Tematik kütüphaneler, toplum kültüründe kendisine henüz yeni yer edinmeye başlamış konularda da karşımıza çıkabilirler. Bunu, bu çalışmada ele alınan Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi üzerinden örneklendirecek olursak; ülkemiz genel edebiyat alanında oldukça gelişmiş ancak aynı gelişmeyi bilimkurgu edebiyatı alanında gösterememiştir. Bilimkurgu gibi, toplumumuzun kültüründe ilgi duyulan ancak henüz gelişmekte olan bir konuyu ele alarak, bu konudaki bilgileri toplamak, düzenlemek ve erişilebilir olmasını sağlamak bu konuda kurulan bir tematik kütüphane sayesinde gerçekleşmektedir.

Tematik Kütüphanelere Kamu Desteği

Bilgi toplumunda kültürel ve dilsel çeşitliliğin artırılmasına yönelik hedefte kütüphaneler, arşivler, müzeler ve diğer bilgi merkezlerinin gelişimi ve korunması için politikalar geliştirilmesi öngörülmektedir. Adı geçen kurumların yaşam boyu öğrenme merkezleri haline dönüşmesi için gerekli tanıtımların yapılması ve erişimlerine sayısal ortamda erişim sağlanması için gerekli olanakların sağlanması gerekmektedir (UNESCO, 1998, s. 6). Bu çerçevede kütüphanelerde gerçekleşen tüm etkinliklerin

desteklenmesi ve düzenlenmesi amacıyla merkezi ve yerel yönetimlerce politikalar uygulanmalıdır (Bennett, 2006, s. 122).

Kültür Politikaları Dünya Konferansında kültür işlerinin yönetiminde iki tür yapılanmanın varlığı benimsenmiştir. Bunlardan ilki, kültür varlıklarının korunmasının; müzeler, kütüphaneler, tarihsel yapıların sorumluluğunun devlette olduğu ve devlet eliyle desteklendiği merkeziyetçi yönetim şeklindedir. Bu bağlamda ulusal kültür varlıklarının tanıtımı, sanatsal etkinliklerin desteklenmesi, kültür alanında çalışacak personelin eğitiminin sağlanması, bunun için yasalar ve tüzükler hazırlanması gerekmektedir. Diğer yönetim biçimi ise, kültür yönetimini özerkleştiren bir başka deyişle özelleştiren görüştür (UNESCO, 1982, s. 1). Kültür işlerinin özelleştirilmesinin özellikle gelişmekte olan ülkelerde çeşitli sorunlar yaratacağından hareketle bu konferansa katılanlar ulusal bütçeden en az %1'inin kültür altyapılarının oluşturulması ve personel eğitimi için harcanması gerektiği yönünde öneride bulunmuşlardır (Topuz, 1998, s. 30-31).

UNESCO tarafından 1998 yılında Stockholm'da gerçekleştirilen Kalkınmak İçin Kültür Politikaları Konferansı'nda (The Intergovernmental Conference on Cultural Policies for Development), ulusal kalkınmanın kilit 8 noktalarından birinin kültür politikasına sahiplik olduğu ifade edilmiş, ülkelerin kültürel gelişmeye daha çok insan gücü ve finansman ayırması gerektiği ilke olarak benimsenmiştir (UNESCO, 1998, s. 6).

Bunun yanı sıra 1998 yılında kütüphanelerin desteklenmesine çağrı niteliğinde olan Rynnänen raporu olarak da bilinen "Çağdaş Dünyada Kütüphanelerin Rolü" (Resolution on the Role of Libraries in Modern World) isimli rapor Avrupa Komisyonu'nca kabul edilmiş ve kütüphanelerin güncel araştırma alanları arasında yer alan yaşam boyu öğrenme, telif hakları, bilgi okuryazarlığı, bilgiye erişimde halk kütüphanelerinin rolü gibi konularda çalışmalar başlatılacağı ilan edilmiştir (Rynnänen, 1998).

Kütüphanelere verilen kamu desteğinin, aynı şekilde tematik kütüphaneler için de geçerli olduğu görülmektedir. UNESCO, tematik kütüphanelere hem kendisi projeler düzenleyerek, hem de hükümetlerin ya da yerel yönetimlerin düzenlediği projelere yardım ederek destek vermektedir. Bu yardım çoğu

zaman, alanında uzman kişilerin danışman olarak kütüphane projelerine atanması ve nitelikli personel yetiştirmek için eğitmen yollamak şeklinde gerçekleşir. Örneğin, İran ve Suriye'de, birçok üniversite kütüphanesinde UNESCO'nun görevlendirdiği Avrupalı kütüphaneciler çalışmaktadır. Suriye'de hükümet tarafından düzenlenen Suriye Kütüphane Projesi'ne danışman olarak İsviçre Ulusal Kütüphanecisi Pierre Bourgeois getirilmiştir. İran'da ise tıpkı Suriye'de olduğu gibi Avusturya Ulusal Kütüphanecisi Josef Stummvoll, bu ülkedeki UNESCO görevinin başına getirilmiştir (Carter, 1952, s.228).

Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi Örneği

Bilimkurgu çalışmalarının hem akademik bir disiplin haline gelmesi, hem de insanlar arasında popülerleşmesi dolayısıyla, tüm Dünya'da birçok bilimkurgu kütüphanesi, müzesi ve arşivi kurulmuş, genel kütüphanelerde bilimkurgu özel bölümleri oluşturulmuştur. Bu kurumların amaçları arasında, bilimkurgu alanındaki tarihi değeri olan kitapları ve bu türde yayımlanmış tüm eserleri toplamak başta gelmektedir (“Science Fiction Libraries and Museums”, t.y.).

Dünyada birçok örneği olmasına karşın, Türkiye'de bilimkurgu alanında tek bir tematik kütüphane bulunmaktadır. Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi, 2007 yılında aramızdan ayrılan Özgen Berkol Doğan'ın anısını yaşatmak üzere, ailesi ve dostları tarafından 2012 yılı Aralık ayında Kadıköy'de kurulmuştur. Kütüphane, halka açık bir kütüphane olarak hizmet vermektedir.

Kütüphane kurucuları; “bilimkurgu türünün hayal gücünü geliştirmeye, eleştirel düşünmeye ve bilim yapmaya katkı sağladığına inandıklarından dolayı bir bilimkurgu kütüphanesi kurmayı istediklerini; bilimkurgu, fantastik ve korku edebiyatı alanlarında Türkiye'de yayınlanmış eserlerin tümünü ve mümkün olduğunca diğer dillerdeki eserleri edinerek; bu alandaki eserlere ulaşmak isteyen okuyucuların ihtiyaçlarını karşılamayı amaçladıklarını” ifade etmektedirler. Bu amaç doğrultusunda kütüphane dermesinde sadece Türkçe değil İngilizce, Fransızca, Almanca, Rusça, İtalyanca, Arapça, Azerice ve Sırpça bilimkurgu eserleri de bulunmaktadır. Bütün bunların yanı sıra, Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi tematik bir kütüphane olmasına rağmen, kütüphane dermesinde bilimkurgu ve fantastik edebiyatın yanı sıra; Türk ve Dünya Edebiyatı, sosyal bilimler, fen

bilimleri, teknoloji, resim, müzik, mimarlık, spor, sinema, felsefe ve psikoloji gibi farklı birçok alanda 12000 basılı kaynak mevcuttur. Tematik konunun dışında, dermeye her konu alanından eser dâhil edilmesi ile birlikte, belirli bir alandaki kullanıcıları, diğer ilgi alanlarındaki kullanıcılarla bir araya getirmek amaçlanmıştır.

Geçmişten günümüze Türkiye Edebiyatı'nda yer almış önemli şahısların kütüphanelerinin bir kısmını kütüphaneye bağışlamaları yoluyla dermede, imzalı ve çok değerli referans kitaplar da bulunmaktadır. Bu kapsamda, yazar ve gazeteci Fikret Adil'e ait, Türk Edebiyatı'nın birçok önemli yazar ve şairi tarafından imzalanmış kitaplar, mektuplar ve diğer yazışmalar eşî Gülen Adil'in bağışıyla zenginleşen kütüphanede "Fikret Adil Koleksiyonu" bölümünde sergilenmektedir.

Herkesin bilgiye ulaşmasını ve kitaplarla buluşmasını sağlamak, okuma alışkanlığı kazandırmak, kitaplarla kurulan ilişkinin pasif bir ilişki olduğu önyargısını kırmak, katılımcı bir okuyucu kitlesi yaratmak, kütüphane kullanımını artırmak ve farkındalık yaratmak amacıyla, kütüphanenin açıldığı ilk dönemden bu yana her Perşembe günü ücretsiz söyleşi ve film gösterimleri düzenlenmektedir. Fizik, edebiyat ve bilimkurgu söyleşileri, alanında uzman akademisyen, yazar ve ilgili araştırmacılar tarafından, her ayın belli perşembeleri gerçekleştirilirken, ayın ilk perşembeleri ise bilimkurgu film ve anime gösterimlerine ayrılmaktadır. Bunun yanı sıra, öneriler ve talepler doğrultusunda felsefe, tıp, fotoğrafçılık, dağcılık, müzik, sinema ve toplumsal tarih gibi birçok farklı alanda da söyleşiler gerçekleştirilmektedir. Video kaydına da alınan bu etkinlikler, önemli bir arşiv niteliğindedir.

Kütüphane kullanımı ve etkinliklere katılım herkese açıkken, kitap ödünç almak için kütüphaneye üye olmak gerekmektedir ("Hakkımızda", t.y.).

Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi ve Kadıköy Belediyesi İş Birliği

Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi özel bir tematik kütüphane olmasına karşın, belediyeler ile iş birliği konusunda farklı bir örnek teşkil etmektedir. Kadıköy Belediyesi, çeşitli yayınevleri ve bağışçılar tarafından desteklenen kütüphane; belediyeler ve diğer kütüphaneler arasındaki ilişki ve iş birliğini yansıtan en güzel örneklerden biridir.

Kütüphanenin kurulduğu ilk yıllarda karşılaşılan yetkin personel sıkıntısı, 2014 yılından itibaren, Kadıköy Belediyesi'ne bağlı ve Bilgi ve Belge Yönetimi bölümünü mezunu olan bir kütüphane sorumlusunun Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi'nde görevlendirilmesiyle çözümlenmiştir. Kütüphanenin kataloglama, sağlama ve yararlandırma hizmetleri, web sitesi ve sosyal medya hesaplarının daha aktif olarak kullanılması gibi hizmetler bu görevlendirmeyle daha sistematik hale gelmiştir. Öncelerde personel için ayrılan bütçe, bu destek ile korunarak, kaynak alımı ve kütüphanenin diğer giderleri için kullanılmaya başlanmıştır.

Belediye bünyesinde olan broşür ve gazetelerde çeşitli haber ve röportajlarla, kütüphanenin tanıtımı yapılmıştır. Zaman zaman belediyenin sosyal medya hesaplarından, kütüphanede gerçekleştirilen etkinlikler duyurularak, etkinliklerin daha çok kişiye ulaşmasına katkı sağlanmıştır.

Tüm bu iş birliği ve sonuçları göz önünde bulundurulduğunda, Kadıköy ilçesi ile özdeşleşen ve alanında Türkiye'de tek olan böyle bir kütüphanenin kurumsallaşmasında, Kadıköy Belediyesi ile olan iş birliğinin önemi açıkça görülmektedir.

Sonuç

Çalışmada elde edilen bulgu ve değerlendirmeler çerçevesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- “Bilgi çağı” olarak nitelendirilen günümüzde, bilgiye ulaşılırken harcanan çaba ve zamanı azaltmak, kaynak israfını önlemek oldukça önemlidir. Bunun için, tematik kütüphanelere ihtiyaç duyulmaktadır.
- Dünya örneklerinde de olduğu gibi, Türkiye'de birçok farklı kurum ya da kuruluşa bağlı tematik kütüphane vardır. Hangi kurum ya da kuruluşa bağlı olurlarsa olsunlar, tematik kütüphanelerin toplum kültürüne katkıları yadsınamayacak kadar çoktur.
- Türkiye'de var olan tematik kütüphanelerin sayıları, Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi'nin alanında tek olduğu düşünülecek olursa, artırılmaya çalışılmalıdır. Böylelikle, toplum kültüründe kendisine fazlasıyla yer edinmiş konuların yanı sıra, özel uzmanlık alanlarına duyulan toplumsal ilginin ve araştırmaların artmasına katkı sağlanabilir.

- Bilimkurgu kütüphanelerinin Türkiye'deki ilk ve tek örneği olan Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi'nin üstlendiği görev bu anlamda oldukça büyüktür. Kütüphane, kurulduğu günden bu yana hızla gelişen dermesi ve gün geçtikçe artan kullanıcı sayısı ile vermiş olduğu hizmetleri büyütmekte ve böylelikle, bilimkurgu ve fantastik edebiyat alanındaki bilgi gereksinimini karşılamaktadır.
- Kütüphanelerin yerel sorumlulukları olduğu düşünülecek olursa; belediyelerin kütüphanelerle iş birliği içerisinde olması için, o kütüphanenin yalnızca bir belediye kütüphanesi olması gerekmediği, kütüphanelerin toplumsal kazanımlar olduğu görülmektedir. Belediyeler ve kütüphaneler arasındaki bu iş birlikleri, kütüphanelerin gelişimi ve gelecekteki projelerini gerçekleştirebilmeleri için hayati önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Ashworth, W. (1979). *Special librarianship*. London: Clive Bingley Ltd.
- Bennett, O. (2006). *Intellectuals, romantics and cultural policy*. International Journal of Cultural Policy, 12(2), 117-134.
- Carter, E. (1952). International Interest in Special Libraries: UNESCO [Elektronik Sürüm]. *Library Trends* 1(2), 224-232.
- Çakın, İ. (1986). Kütüphanenin toplumsal konumu ve işlevleri. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 35(1), 8-16.
- Çelik, K. (2007). *İhtisas Kütüphaneleri ve Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi*. E.S. Oğuz (Haz.) 43. *kütüphane haftası VEKAM İhtisas Kütüphaneleri Paneli: 29 Mart 2007, Ankara: bildiriler* (s. 59-66). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği içinde.
- İnce, N. (1989). *Özel kütüphanelerde kullanıcı eğitimi*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Morgan, E. (1997). *The Role of Libraries in the Information Society*. Erişim: <http://cordis.europa.eu/libraries/en/morgan.html>
- Musiker, R. (1970). *Special libraries: a general survey*. Metuchen: The Scarecrow Press.

- Oğuz, E. S. (2011). *Kültür Politikaları ve Kütüphaneler: Kuramsal Bir Yaklaşım. Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*. Erişim: http://www.bby.hacettepe.edu.tr/e-bulten/dosyalar/file/mart2011/oguz_HUSAED.pdf
- Ötügen, A. (1947). *Bibliyotekçinin el kitabı I*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi
- Özerdim, S. N. (1967). *Bilgi kaynakları ve arşivcilik ders notları*. Ankara: S.B.F. Basın ve Yayın Yüksekokulu
- Özgen Berkol Doğan Bilimkurgu Kütüphanesi: Hakkımızda (t.y.). Erişim: <http://ozgenberkoldogan.com/bilimkurgu-kutuphanesi/hakkimizda/>
- Ryynänen, M. (1998). *Resolution on the Role of Libraries in Modern World*. Erişim: <http://cordis.europa.eu/libraries/en/reportrole.html>
- Science Fiction Libraries and Museums (t.y.). Erişim: 24 Mart 2016, https://en.wikipedia.org/wiki/Science_fiction_libraries_and_museums
- Special Library (t.y.). Erişim: https://en.wikipedia.org/wiki/Special_library
- Türk Dil Kurumu (t.y.), Türkçe Sözlük. Erişim: 10 Nisan 2016, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=TEMAT%C4%B0K
- Topuz, H. (1998). *Dünyada ve Türkiye'de kültür politikaları*. İstanbul: Adam
- United Nations (1948). *The Universal Declaration of Human Rights*. Erişim: <http://www.un.org/en/documents/udhr>
- UNESCO (1969). *Cultural policy: a preliminary study*. Erişim: <http://unesdoc.unesco.org/images/0000/000011/001173eo.pdf>
- UNESCO (1982). *Mexico City Declaration on Cultural Policies*. Erişim: http://portal.unesco.org/culture/en/files/12762/11295421661mexico_en.pdf/mexico_en.pdf
- UNESCO (1998). *Action Plan on Cultural Policies for Development*. Erişim: <http://www.unesco.org/cpp/uk/declarations/cultural.pdf>
- Yılmaz, B. (2009). *Türkiye'de Kültür Politikası ve Kütüphane*. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği Ankara Şubesi.
- Yılmaz, E. (2002). *Kütüphanelerimiz ve halkla ilişkiler* [Bildiri] (s. 171-185). ÜNAK 2002: 1. ÜNAK Konferansı, Samsun.